ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ & Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β΄)

ΤΕΤΑΡΤΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2013

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Α1. Το μεταφυσικό στοιχείο ως χαρακτηριστικό του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού επιβεβαιώνεται στο απόσπασμα με την εμφάνιση του «γλυκύτατου ηχού» ως συμβόλου «μουσικού» και υπερκόσμιου με μυστηριακή διάσταση. Ο απροσδιόριστης ποιότητας και προέλευσης ήχος που συνοδεύει τον ναυαγό αποτελεί αδυσώπητο στοιχείο της φύσης που μαγεύει και αποπροσανατολίζει το ναυαγό. Ο ήχος ερμηνεύεται ως ο παναρμόνιος ρυθμός της φύσης, ο αγγελικός ψαλμός που συνοδεύει την ψυχή της κόρης στα ουράνια, η μουσική φωνή του Σύμπαντος … Ο ήχος είναι απαράμιλλης υφής (« Λαλούμενο, πουλί φωνή δεν είναι να ταιριάζει»), μοναδικός («ίσως δε σώζεται στη γη ήχος που να του μοιάζει»), χωρίς αντίλαλο («Δεν ήθελε τον ξαναπεί ο αντίλαλος κοντά του»), με καταλυτική δύναμη («Μόλις είν' έτσι δυνατός ο Έρωτας και ο Χάρος») που ασκεί αρνητική επίδραση στο ναυαγό αμβλύνοντας την αγωνιστικότητά του. Η μεταφυσική του διάσταση τεκμηριώνεται και με την προσπάθεια του ήχου να αρπάξει («άδραχνε») την ψυχή του ναυαγού και να την

ΧΙΩΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

οδηγήσει σε ένα χώρο ιδεατό («τη σάρκα μου … ακλουθήσω»).

Η αγάπη για την πατρίδα επαληθεύεται στους στίχους 36-42. Ο Κρητικός οδηγούνταν συχνά στον Ψηλορείτη λόγω του πόνου του για τη σκλαβωμένη πατρίδα και κατά τη διάρκεια της πάμφωτης μέρας χαιρόταν τις φυσικές ομορφιές της πατρίδας του. Θεοποιεί την πατρίδα («ω θεϊκιά … πατρίδα») και την παρουσιάζει ιδεαλιστικά. Με την εικόνα της καθημαγμένης πατρίδας εκφράζει τη λαχτάρα του για την ελευθερία της και την ανάγει σε ύψιστη αξία. Εκφράζει τέλος την αγάπη του γι' αυτήν αν και είναι άγονη και φτωχή («Καλή' ν' η μαύρη … χορτάρι»).

Η εξιδανίκευση του έρωτα προβάλλεται στην προσπάθειά του να προσδιορίσει τον ήχο δίνοντας την πρώτη εκδοχή (στιχ. 25-28) ενός παθητικού, λυρικού ακούσματος της φωνής ενός κοριτσιού που τραγουδά τον ερωτικό της πόθο σε στοιχεία της φύσης, σ' 'ένα ειδυλλιακό φυσικό περιβάλλον την ώρα του δειλινού. Κυρίως όμως κυριαρχεί στο κείμενο η προσπάθεια διάσωσης της κόρης (στιχ. 56, «Πού εστέναζε κι εγιόμισεν ευθύς οχ την καλή μου») για την οποία απαρνιέται την ίδια του τη ζωή και υφίσταται κάθε δοκιμασία. Πρόκειται για την αποκορύφωση ενός αγνού και απαράμιλλου «θείου» έρωτα που εξιδανικεύεται αφού τη διαπίστωση του θανάτου («την απιθώνω με χαρά … πεθαμένη») αμβλύνει η προσμονή μιας ιδεατής συνάντησης στους ουρανούς.

ΧΙΩΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Β1. Στους στίχους 25-28 αναφέρεται η φωνή ενός κοριτσιού που τραγουδά τον ερωτικό της πόθο σε στοιχεία της φύσης σ' ένα ειδυλλιακό φυσικό περιβάλλον την ώρα του δειλινού. Στην υποβλητική εικόνα της φύσης («δάση που φουντώνουν», «της βρύσης», «του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει») η κόρη συνομιλεί με φυσικά στοιχεία και εκφράζει σ' αυτά τα ενδόμυχα ερωτικά της συναισθήματα την ώρα του δειλινού («τ' άστρο του βραδιού»). Η εικόνα δηλώνει με έντονο τρόπο την παρουσία της φύσης, η οποία δίνεται στην πιο όμορφη διάστασή της και φαίνεται να αποθεώνει τη ζωή. Η φύση εδώ εξιδανικεύεται ως αρχέτυπο κάλλους και αγαθού, εκφράζει το μεγαλείο της και εκπέμπει καλοσύνη και εχεμύθεια στην κόρη που την εμπιστεύεται. Το λυρικό στοιχείο κορυφώνεται καθώς συμφύρεται ο αγνός έρωτας με το εξιδανικευμένο φυσικό περιβάλλον.

Στους στίχους 35-43 κατά τη διάρκεια της πάμφωτης μέρας («τ' άστρο τ' ουρανού μεσουρανίς») εξαίρονται οι φυσικές ομορφιές της Κρήτης. Προσωποποιούνται «βουνά», «πέλαγα», «κάμποι» και γίνονται αποδεκτά ακόμα και τα αρνητικά στοιχεία της πετρώδους υφής και της ένδειας της ορεινής Κρητικής γης. Η εξιδανίκευση της φύσης εδώ συντελεί στην ιδεαλιστική παρουσίαση της πατρίδας, η οποία θεοποιείται και ανάγεται σε ύψιστη αξία προκειμένου να εξηγηθεί και η λαχτάρα για την απελευθέρωσή της.

Οι εικόνες από τον κόσμο της φύσης επιτρέπουν την έκφραση ιδιαίτερου στοχασμού και υψηλής ποιητικής πνοής (έρωτας, φιλοπατρία) στο πλαίσιο της ρομαντικής, λυρικής προσέγγισης από τον ποιητή.

ΧΙΩΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Β2. - «αηδόνι κρητικό, που σέρνει τη λαλιά του» : η μεταφορά δίνει μεταφυσική διάσταση δημιουργεί μια ποιητική πραγματικότητα για να εξωραϊσει το κελάηδημα του αηδονιού και να αποδώσει παραστατικά και ζωντανά το άκουσμα αυτό ως κάτι ιδιαίτερα μαγευτικό.

- «αντιβουίζει ολονυχτίς ... πολύ μακριά η πεδιάδα» : η υπερβολή εξιδανικεύει το τραγούδι του αηδονιού προβάλλοντας το αδιανόητο και αφύσικο σαν κάτι πραγματικό στο πλαίσιο της ωραιοποίησης της φύσης που δίνεται στην απόλυτη ομορφιά της. Άλλωστε η φύση στο Σολωμό αποκτά μια διάσταση μεταφυσική, υπερκόσμια και πέρα από τις ανθρώπινες δυνάμεις.
- «Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα»: το χιαστό ως δείγμα υψηλής ποιητικής πνοής του ποιητή ενισχύει το ρυθμό του στίχου και τη μουσικότητα κορυφώνοντας το λυρικό στοιχείο.
- «Ώστε που πρόβαλε η αυγή ... πέφτουν της τα ρόδα από τα χέρια» : Είναι ιδιαίτερη η ποιητική σύλληψη της προσωποποιημένης αυγής που χάνει το ρόδινο χρώμα της στο άκουσμα του αηδονιού και θυμίζει το ομηρικό ροδοδάκτυλος Ηώς. Η προσωποποίηση δίνει έμψυχη οντότητα στο στοιχείο της φύσης εξιδανικεύοντάς την.

ΧΙΩΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Γ1. - Το αιφνίδιο σταμάτημα του ήχου επιτρέπει στον Κρητικό να συνεχίσει την προσπάθειά του αφού πέρασε επιτυχώς και την τελευταία δοκιμασία.

- Το αφηγηματικό κενό μεταξύ των στίχων 56 και 57 αφήνει να εννοηθεί ότι ο κολυμβητής ανακάμπτει, επανέρχεται στο στόχο του, αλλά οι προσπάθειες είναι μάταιες, αφού η προσμονή της σωτηρίας αντικαθίσταται από την τραγική διαπίστωση της απώλειας της κόρης (στίχος 58).
- Το δραματικό τέλος δίνεται με λιτότητα, χωρίς θρήνους και η αντίθεση των λέξεων «με χαρά...πεθαμένη» ανατρέπει αιφνιδιαστικά την προηγούμενη διαφαινόμενη αισιοδοξία.
- Είναι αξιοσημείωτο ότι για τον Κρητικό προέχει η σωτηρία της κορασιάς («φθάνω στο γιαλό την αρραβωνιασμένη»). Η αναφορά στην ιδιότητα της αρραβωνιασμένης σχετίζεται με τις έννοιες «χαρά – πεθαμένη». Αποτελεί δείγμα της δημώδους παράδοσης η σύνδεση χαράς – γάμου και έπεται αβίαστα το τέλος, ο θάνατος («πεθαμένη»).
- Το τέλος του ποιήματος συνδέεται κυκλικά με την έναρξή του, αφού και στην αρχή και στο τέλος αναφέρεται το ακρογιάλι. Συνεπώς, φαίνεται να επιβεβαιώνεται η άποψη ότι το ποίημα είναι ολοκληρωμένο, αν και έχει χαρακτηριστεί αποσπασματικό.
- Το ατελέσφορο της προσπάθειας του Κρητικού για τη διάσωση της κόρης δεν ακυρώνει το στόχο της κατάκτησης της ηθικής ανάτασης. Άλλωστε ο θάνατος της κόρης έχει προοικονομηθεί και ο Κρητικός αναμένει την ιδεατή συνάντησή του με την αγαπημένη του σε ένα χώρο υπερβατικό.

ΧΙΩΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Δ1. Ομοιότητες:

- Τόσο στον «Κρητικό» όσο και στο απόσπασμα «Κάπου περνούσε μια φωνή» αναφέρεται η ειδυλλιακή εικόνα της εξιδανικευμένης φύσης. Στον Κρητικό: «δάση που φουντώνουν … του δέντρου και του λουλουδιού … λυγάει», όπου παρουσιάζεται το ερωτικό τραγούδι κοριτσιού σε ένα όμορφο φυσικό περιβάλλον, στο παράλληλο : «ήταν μέσα σε ένα δάσος … λουλούδια … πρασινάδα», όπου η Ρηνούλα ονειρεύεται τον περίπατό της σ'ένα δάσος.
- Και στα δυο κείμενα αναφέρεται ένα σύμβολο μουσικό. Στον Κρητικό είναι ο άγνωστος ήχος που γοητεύει και αποπροσανατολίζει «Ηχός … προβοδούσε» και στο παράλληλο «μια μελωδία σιγανή … δυνάμωνε … μονάχη … κυρίαρχη», που αγγίζει το συναίσθημα και την λογική της ηρωίδας.
- Οι ιδιότητες του ήχου και η επίδραση που ασκεί στους δέκτες είναι παρεμφερείς. Στον Κρητικό : « … μου τ' αποκοιμούσε … Μ' άδραχνεν όλη την ψυχή …», στο παράλληλο: «έμοιαζε μ' ένα χάδι … απόκοσμο … Κι η ψυχή της έλιωνε βαθιά».

Είναι αξιοσημείωτη η ιδιαίτερη αναφορά στην ψυχή του Κρητικού ναυαγού και στην ψυχή της Ρηνούλας. Τόσο ο Σολωμός όσο και ο Λαπαθιώτης δίνουν έμφαση σε στοιχεία φύσης και έντονου λυρισμού. Ο Λαπαθιώτης, άλλωστε, ως εκπρόσωπος του μοτίβου της νοσταλγίας στην ποίηση είναι αναμενόμενο να αναφέρεται σε έννοιες υπερβατικές με πλούτο εκφραστικών στοιχείων.

ΧΙΩΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Διαφορές:

- Ο Σολωμός παρουσιάζει τον ήχο ως προσωπικό βίωμα του ναυαγού κατά τη διάρκεια της πάλης του με τα κύματα. Ο Λαπαθιώτης παρουσιάζει την εικόνα της φύσης, αλλά και της μελωδίας στο πλαίσιο ενός ονείρου («την πήρε λίγος ύπνος, είδε πως ...»).
- Στον Κρητικό υπάρχει η διαπίστωση του θανάτου της κόρης, ενώ στο «Κάπου περνούσε μια φωνή» κατά τη διάρκεια του ονείρου η Ρηνούλα διαισθάνεται την άφιξή της στον παράδεισο μέσα από έντονα συναισθήματα, αλλά αυτό ανατρέπεται, καθώς επανέρχεται στην πραγματικότητα ξυπνώντας. Επομένως είναι διαφορετική η κατάληξη και η ανατροπή που συντελείται.

ΧΙΩΤΗΣ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ